

Кутна М.П.
*студентка юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету*
*Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доктор права УВУ,
завідувач кафедри теорії та
історії держави і права ТНЕУ*
Кравчук М.В.

РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Правова держава – це політична організація суспільства, в якій право обмежує і підпорядковує собі державну владу, а основні права особи і її соціальна безпека є змістом свободи, закріпленої у законах, це підґрунтя громадянського суспільства. Саме розвинене, громадянське суспільство надає можливість створити правову державу [3, с. 66]. Саме у такому змісті в статті 1 Конституції нашої держави встановлюється, що Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава [1]. Проте практика вказує на складність поставленої мети. Громадяни України прагнуть побудови держави, яка могла б всебічно захищати їхні права шляхом здійснення ефективної діяльності судів і суддів.

Думку щодо цієї теми у своїх працях висловили такі науковці: А. Білоус, Н. Бесєдіна, М. Козюбра, М. Кравчук, Т. Тиханський, Н. Чернишова, В. Шаповал, В. Шутович.

У демократичних державах вже давно дійшли висновку, що основою будь-якої цивілізованої держави є суд і система правосуддя, адже підкорення суспільних відносин закону й правилам поведінки – це фундамент, на якому будується правова держава. Відповідно до ст. 1 Конституції України, наша країна є правовою державою, в якій судова влада є самостійною, незалежною гілкою влади в системі її поділу. Тому постає питання щодо пошуку оптимальної моделі правового статусу судової влади, адже саме ця гілка влади є запорукою справжньої інституційно-функціональної правової державної влади.

Проте практика вказує на складність поставленої мети. Не справедливе судівництво формує негативне ставлення до влади в цілому і руйнує довіру народу до влади.

Громадяни України прагнуть побудови держави, яка могла б всебічно захищати їхні права шляхом здійснення ефективної діяльності судів і суддів. Слід визнати, що система судової влади в Україні і рівень правосуддя набули загрозливих руйнівних форм, а суди втратили довіру громадян (від імені яких вони здійснюють судочинство), адже утвердження і забезпечення їх прав і свобод є головним обов'язком держави. Недовіра до судів зовсім не надумане явище, про що свідчать численні дослідження, і втрати від слабкої судової системи важко переоцінити.

Недовірливе ставлення до судівництва у суспільстві робить країну менш безпечною, біднішою, підриває ефективність роботи уряду і легітимність влади загалом. На це вказують ряд факторів: *по-перше*, люди, які не знаходять

захисту в суді, шукають інших шляхів для вирішення своїх питань. Чим меншою є ефективність діяльності судової системи, тим більш поширеним є насильство та соціальна напруга, посилення корупційних механізмів вирішення життєвих проблем; *по-друге*, від авторитету судової гілки влади напряму залежить довіра інвесторів, а отже і кількість інвестицій; *по-третє*, незалежний суд має вирішальне значення для забезпечення виконання функцій держави, що у певній мірі впливає на легітимність державної влади.

Обравши шлях незалежного розвитку й закріпивши це у власній Конституції, Україна підтвердила своє прагнення будувати демократичну, соціальну і правову державу, змістом і спрямованістю діяльності якої визначено права і свободи людини та їх гарантії [4, с. 23].

Судова влада, згідно з принципом поділу державної влади, є однією з її різновидів. Відповідно на судову владу поширюються всі характеристики та ознаки державної влади: верховенство, тобто суверенність, повнота, неподільність, самостійність, формальна незалежність від влади будь-якої організації або особи, здійснення від імені держави її органами, поширення влади на всіх членів суспільства, наявність у розпорядженні механізму для реалізації своїх завдань і функцій.

Судову владу в Україні реалізують професійні судді та, у визначених Законом випадках, народні засідателі та присяжні. Вони є носіями судової влади, які здійснюють правосуддя незалежно від виконавчої та законодавчої влади. Для кожної людини у правовій передусім важливо мати доступ до правосуддя і можливість вільно, швидко, безперешкодно реалізувати своє право на судовий захист. Важливо, щоб суд, розглядаючи будь-який конфлікт, був неупередженим і здатним прийняти справедливе та законне рішення [5, с. 6].

Основними напрямками реформування судової системи в Україні є зміцнення незалежності та самостійності суддів, незалежність та прозорість судової системи, підвищення професійного рівня суддів, професіоналізм та досконалість в роботі, дотримання засад доброчесності у здійсненні судівництва, доступ до правосуддя, використання інноваційних технологій та поліпшення судового процесу.

Ретельного теоретичного аналізу потребує важлива проблема – формування доктрини ефективного правосуддя. Це пов'язано з негативними процесами (неефективне, недоступне, неприйнятне судочинство), які останніми роками викликали недовіру до судової влади. Хоча, деякі аспекти все таки змінюються, оскільки на даний момент здійснюється реформування судової системи.

У цьому плані А. Білоус зазначив, що «на низькому рівні залишається усвідомлення виняткової важливості ролі суддів у здійсненні правосуддя, що базується на основі формування законослухняної поведінки громадян, забезпечення невідворотності їх правової відповідальності за вину, як неодмінної умови утворення правової держави. Тобто перетворення судової гілки влади у «справжню владу», поки що є для України проблематичним питанням» [2, с. 162].

На думку В. Шутовича, жодне реформування не проходить без труднощів, але необхідність змін судової системи в Україні продовжує залишатися одним із головних завдань, які на сьогодні стоять перед державою. Ключовими

напрямами вирішення цих проблем є забезпечення доступності до правосуддя, запровадження справедливої судової процедури, гарантування незалежності та неупередженості й професіоналізму суддів, поліпшення фінансування судової влади, підвищення ефективності системи виконання судових рішень тощо [6, с. 241]. Здійснення судової реформи покликане створити сильну судову владу, здатну охороняти й захищати право як самоцінність, не допускаючи при цьому різноманітних способів неправомірних дій. Лише за такого підходу можна покращити судову систему, та зробити її ефективною для правової держави.

Отже, підсумовуючи вищесказане, можна стверджувати, що судовій системі належить унікальна роль у розбудові правової держави. Обравши шлях незалежного розвитку й закріпивши це у власній Конституції, Україна підтвердила своє прагнення будувати демократичну, соціальну і правову державу, змістом і спрямованістю діяльності якої визначено права і свободи людини та їх гарантії. Реформи судової системи на даний момент є не зовсім радикальними, та Україна дійсно потребує вагомих зрушень у судовій системі задля побудови правової держави та цілковитої довіри і взаємодії з суспільством. Особливо потребують реформування і, в першу чергу, укомплектування, місцеві суди України, оскільки є райони, в яких суд не має кадрового забезпечення.

Список використаних джерел

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Зі змінами на березень 2016 р. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 12.10.2019).
2. Білоус А.М. Проблемні аспекти судово-правової реформи в Україні. 2010. № 2. С. 161-162.
3. Кравчук М.В. Теорія держави права (опорні конспекти): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Вид. 3-є, переробл. й доповн. Тернопіль: ТНЕУ 2019. 524 с.
4. Кравчук М., Тиханський Т. Природа рішень Європейського суду з прав людини. Проблеми гармонізації національного і міжнародного законодавства: досягнення і перспективи: збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція». URL: <http://www.legalactivity.com.ua/> Київ, 19 травня 2015 року. Тези наукових доповідей. Київ, 2015. С. 23-29.
5. Чернишова Н. Судова влада в Україні. Київ: *Центр учбової літератури*, 2011.
6. Шутович В., Бесєдіна Н., Ус І. Генезис судової реформи в Україні як складова розбудови правової держави. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2010. № 1. С. 235-242.